

HERMENÈUTICA, PLATONISME I PAIDEIA

Àngel Pascual Martín*

Grup de Recerca *Hermenèutica i Platonisme* (UB)

En l'estudi dels diàlegs platònics trobem que dues són les maneres comuns de considerar l'educació com a qüestió pròpia dels ensenyaments i les investigacions del seu autor. D'una banda, tenim allò que podríem anomenar una *filosofia política de l'educació*. Aquesta es mostraria, principalment, en l'estudi de diferents passatges de *Les Lleis* i *La República*, els continguts dels quals detallarien des d'una teoria dels sistemes educatius, passant per una mena de normativa curricular i una teoria de la legislació i la política educativa, que ens guiarien fins al disseny d'un sistema educatiu perfecte. Una segona manera comú de considerar l'educació en l'estudi dels diàlegs platònics la trobem a l'hora de localitzar en ells alguna cosa així com una *filosofia de l'educació filosòfica*, que es deixaria escatir realitzant un cert exercici fenomenològic sobre l'acció socràtica, així com exegetíc de les imatges explicatives o els discursos que el mateix Sòcrates oferiria de la seva pròpia acció, bàsicament en el *Teetet* i en l'*Apologia de Sòcrates*. Al seu temps, ambdues maneres de considerar l'obra platònica en allò referit a l'educació quedarien circumscrites en el gruix del seu pensament –a saber, la *teoria de les idees*–, pres com a ontologia i epistemologia de base metafísica, a partir del que podríem anomenar una *teoria antropogenètica de base essencialista*. D'aquesta *teoria* en deixarien bona mostra la “imatge de la caverna” del llibre VII de *La República*, la crítica de la poesia i de la resta d'expressions artístiques continguda en la mateixa obra, o alguns passatges del *Sofista* i altres diàlegs que abordarien la insubstancialitat de l'ensenyament sofistic i d'algunes de les seves arts, entre elles, la retòrica. Això és, a tot estirar, el que la nostra contemporaneïtat proposa com a ensenyaments platònics a considerar a l'entorn de l'educació.

No obstant això, cal afegir, sense córrer perill d'escandalitzar ningú, que –almenys des de la inversió nietzscheana del platonisme– la nostra contemporaneïtat filosòfica més o menys recent, i nogensmenys, el seu preocupar-se per l'educació, s'ha edificat i definit, quasi tota, per defecte, des

* Àngel Pascual Martín és mestre i ha cursat estudis de Pedagogia.

Des de l'any 2006, forma part del Grup de Recerca *Hermenèutica i Platonisme* (HUM2007-62763 Filo) de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona, en el si del qual està preparant la tesi doctoral *El Protàgoras de Plató: la narració socràtica de l'anhel de paideia entre savieses rivals*. El seu treball d'interpretació singular de l'obra queda al seu temps circumscrit en un esforç més ampli i dilatat per pensar el lloc i el caràcter de l'educació en la filosofia platònica, des de la visió guanyada i per guanyar d'aquesta en la renovació dels estudis platònics (particularment, en la renovació dels estudis platònics empresa com a intent d'autoaclariment de la nostra situació contemporània).

En el marc d'aquest esforç més ampli se situen alguns dels seus treballs dedicats a l'obra platònica i a algun dels seus intèrprets, tals com *El retorn a la Filosofia Política Clàssica com a Alternativa a les Formes Presents del Pensar l'Educació com a Qüestió Política. Una Lectura de l'Obra de Leo Strauss*, *El Lloc de l'Educació en la Filosofia Política com a Filosofia Primera: Art d'Escriure i Educació Liberal en el Plató de Leo Strauss*, *Filosofia de l'Educació, Avui: Actualitat dels Estudis Platònics* o *Hippocrates at the Crossroads Eager for Paideia. Notes on Teaching Images in Struggle for a Commentary of Plato's Protagoras*.

d'una mala relació amb el pensament platònic, i en concret amb alguns d'aquests ensenyaments. En aquest sentit, la nostra contemporaneïtat filosòfica es continua debatent sobre què signifiqui per a l'home i les societats actuals, i nogensmenys per a la seva formació, els ja pre-suposats “invertir el platonisme” o “sobrepasar la metafísica”. Cal tenir present que “invertir el platonisme” i “sobrepasar la metafísica” posa en joc el què sigui la filosofia i la seva vigència, si és que l'hagués tinguda mai. Però també posa en joc –sempre que considerem que la filosofia pugui tenir alguna cosa a veure amb ella– el què sigui l'educació i la seva vigència, si és que, igualment, l'hagués tinguda mai. I d'aquí la pertinència del debat contemporani. Tanmateix, caldria tenir present que per “invertir” o “sobrepasar” quelcom, hauríem de disposar d'allò que volem “invertir” o “sobrepasar”. Però aquest no sembla ser el nostre cas. Malgrat ens ho sembli, no disposem del platonisme, si prenem el platonisme tal com ens el presenten bona part dels debats contemporanis. Sense anar més lluny, pel que fa a la nostra *parròquia*, les maneres comuns de considerar l'educació com a qüestió pròpia dels ensenyaments i les investigacions de Plató, que presentàvem de bon començament i respecte les quals el pensar l'educació avui s'ha edificat en una mala relació, semblen coronar cada una d'elles amb més o menys èxit una part del pensament platònic, fent problema les unes amb les altres, desatenent-ne moltes d'altres i, en definitiva, fracassant en bona mesura a l'hora de mostrar un dibuix sinòptic i comprensiu del tot d'aquest pensament de manera concloent. D'aquí que se'ns imposi en l'àmbit de l'actualitat filosòfica (de l'educació), a la manera de l'exigència patockiana o roseniana, una nova confrontació amb els diàlegs platònics, que ens permeti disposar d'allò que ens exigim “invertir” o “sobrepasar”, no sigui el cas que no sigui tal cosa, no sigui el cas que tal cosa ja disposi del que pensem que està mancat, del que pensem que trobarem sobrepasant-lo o invertint-lo.

La tasca de renovació dels estudis platònics ens ha proveït amb maneres de prendre, considerar i provar d'accedir a l'escriptura platònica que obren la possibilitat a lectures dels diàlegs que ens acosten a acollir l'ensenyament platònic en la seva totalitat. *La nostra primera fita esdevé, doncs, reconsiderar el lloc i el caràcter dels ensenyaments de Plató sobre l'educació, des de la visió guanyada i per guanyar d'aquesta en la renovació dels estudis platònics. Això, sense perdre de vista, però, que el tot d'aquesta reconsideració hermenèutica sobre l'escriptura platònica –que ens permet atendre de nou els ensenyaments relatius a l'educació entre molts d'altres– constitueix ell mateix el considerar el problema pedagògic: el què sigui l'educació, donades determinades possibilitats i impossibilitats de transmissió i recepció.* I és que, parafrasejant un reconegut intèrpret platònic, podríem dir que *el què sigui i pugui ser, a més de la filosofia, l'educació, té molt a veure amb com cal llegir Plató.*